

خلاصه جلسه هفتم

مذاکرات مجلس شورای ملی مورخه

روز پنجشنبه یازدهم ذی قعدة ۱۳۲۷

دو ساعت بفروب مانده روز مزبور حضرت اقدس آقای نایب السلطنه دامت عظمة در اطاق خاص مجلس تشریف آورده با حضور جج اسلام و علماء اعلام که دعوت شده بودند قسم یاد کرده و ورقه قسم نامه را امضاء فرمودند پس از قدری تنفس یکساعت بفروب مانده مجدداً مجلس با حضور پنجاه نفر نماینده علناً تشکیل شد بدو معاضد الملک صورت مجلس روز قبل را قرائت نمود و شاهزاده اسدالله میرزا اظهار داشت باید لواجبی را که در مجلس تصدیق کرده اند از سایرین تجزیه نمود بنام تصحیح شده در مجلس قرائت شود بعد ذکاء الملک جوابی را که از طرف حضرت نایب السلطنه مشعر بر قبول سمت نیابت سلطنت رسیده بود قرائت نمود پس از آن لایحه استعفائی که از طرف آقایان سپهدار اعظم و سردار اسعد بمقام نیابت سلطنت عرض شده بود خوانده شد رئیس اظهار داشتند اگرچه این مسئله از وظیفه مجلس خارج است ولی چون حضرت نایب السلطنه استعفای آقایان مزبور را نپذیرفته و جناب سپهدار اعظم را بریاست الوزرائی و جناب سردار اسعد را بوزارت داخله ابقا داشته اند میخواستند حسن اعتماد نمایندگان ملت را نسبت به این دو نفر نیز مکشوف عموم داشته باشند باین مناسبت این مسئله در مجلس عنوان شد پس از قدری مذاکرات مجلس این حسن انتخاب را تأیید نمود بعد تلگرافات واصله از زنجان و تبریکات قرائت شد رئیس خلاصه مضمون تلگراف جهان شاه خان را که دال بر خدشگذاری او نسبت باوامر دولت و عدول او از تقلید ملاقرابا نمایی بود بیان نمودند در خصوص تعیین کمیسیونهای مجلس مذاکره شد پس از مباحثات و مذاکرات لازم قرار شد که بعد از گذشتن چند ماده از نظامنامه داخلی مجلس که راجع به تعیین کمیسیونها است بموجب مواد آن نظامنامه شروع بانتخاب شود در مجلس نیمساعت از شب گذشته ختم گردیده جلسه آتیه بروزشنبه ۱۳ دو ساعت بفروب مانده اعلام شد

جلسه هشتم

صورت مذاکرات یوم شنبه سیزدهم

ذی قعدة ۱۳۲۷

مجلس چهار ساعت بعد از ظهر منتهی شد معاضد الملک - چون در صورت مجلس روز چهارشنبه بعضی ملاحظات شده بود تصحیح شد لازم است بنظر آقایان و کلا برسد اسدالله میرزا - بلندتر بخوانند (معاضد الملک خلاصه مذاکرات یوم چهارشنبه را قرائت کرد.)

ادیب التجار - در صورت مجلس یک چیز

از قلم افتاده و آن اینستکه در متمم نطق بنده راجع بتشکر از مجاهدین قزوین از قلم افتاده و عرض کردم آنها در موقع انقلاب خیلی زحمت کشیدند و در این راه بذل مال و جان کردند زخمها شدند کشته شدند از آنها اسمی برده نشده است عرض دیگر آنکه امروز عرض کردم باز هم عرض میکنم اگر بنا شود مجلس اینطور در منتهی شود از کار عقب میافتیم .

حسنعلیخان - این مطالب که در صورت مجلس

نوشته شده صحیح است ولی بعضی اسامی هم آن روز گفته شد آنها در صورت مجلس نبود.

رئیس - بلی چون میدانید آنچه را که از طرف

هیئت رئیسه گفته شد و در آنها رای گرفته شد رسمیت دارد سایرین چندان رسمیت ندارد.

(معاضد الملک خلاصه مذاکرات پنجشنبه یازدهم را قرائت کرد.)

میرزا داودخان - میخواستم عرض بکنم

که در خلاصه مذاکرات آنچه بنده می بینم فقط عده و کلا را می نویسند و قانوناً باید اسامی قایبین را بنویسند تا روزنامه نویس ها هم بنویسند.

رئیس - صحیح است.

ذکاء الملک - بعضی تلگرافات تبریک رسیده

است که صورت آنها از این قرار است (از بم - عموم زردشتیان بم) (از رفسنجان - عموم زردشتیان رفسنجان) (از رشت - زردشتیان رشت) (از قم - زردشتیان قم) (از رفسنجان - رستم بن مرتضی قلیخان و کیل الملک) (از همدان - زردشتیان همدان) (از کاشان انجمن زردشتیان کاشان) (از دزفول - عز الممالک از بیرجند شوکت الملک از کرمانشاهان آقای ظهیرالدوله از کرمانشاهان حاج آقا علی اکبر مجتهد از ساوه مکتوب از انجمن ولایتی ساوه از اسلامبول مستعان الملک از آباده انجمن آباده از کردستان هیئت کارگران و جمعی از اهالی کردستان (در این وقت تلگراف ذیل را ذکاء الملک قرائت کرد)

از قصر بطهران توسط مجلس محترم عالی سایر بلاد توسط انجمنهای ایالتی و ولایتی خدمت عموم آقایان عظام علمای اعلام و قاطبه ملت ایران دامت ثانیاتهم کثرت سن و عدم معاشرت و عالم نبودن جناب آخوند ملاقرابا نمایی زنجانی به مصالح و مفاسد مملکت و اجتماع اشرار و مفسدین وطن - فروش در اطراف ایشان موجب افتشاش مملکت و اختلال اساس و مداخله اجانب و اهدام اسلام است و تفریق تمام مفسدین که دور ایشان گرفته اند بر اولیای دولت و قاطبه مسلمین واجب فوری و اتباع احکام و آراء منسوبه بایشان مطلقاً حرام است و اعتناء بآنها دشمنی بدین اسلام است اعاذ الله المسلمین عن ذلك.

محمد کاظم الخراسانی عبد الله المازندرانی

رئیس - تلگرافی هم از سمنان قریب به مضامین سایر تلگرافات رسیده است و این نظامنامه داخلی مجلس شورای ملی است و سه مرتبه قرائت خواهد شد یک مرتبه خوانده میشود بدون مباحثه و بعد از قرائت اول دوم مرتبه دیگر باید قرائت شود

(مومن الملک نطقی کردند لکن بواسطه اینکه فوق ماده آمده نطق می فرمودند مسموع نشده)

رئیس - عقب افتادن نظامنامه خیلی کارهای ما را عقب انداخته چون امروز موادی که راجع بانتخاب کمیسیونهاست خوانده می شود که قرائت اول باشد

مومن الملک - بنده عقیده ام اینست که باید ۲۴ ساعت قبل از وقت قرائت شود برای اینکه هر ماده یک سابق دارد یک لاحتی تنه نظامنامه که می آید همه مربوط بیگدیگر است ما باید تمام آن موارد را در نظر داشته باشیم بملاوه هر کس هر

جا ایرادی دارد یادداشت نماید و مابین هر قرائت یک فاصله داشته باشد.

رئیس - میدانید این نظامنامه حاضر نبود چون آقایان اصرار داشتند که اول این نظامنامه بگذرد لذا کمیسیونی که برای تصحیح معین شده بودند دیروز که جمعه بود از صبح حاضر شده تا یکساعت بفروب مانده زحمت کشیدند و بمجله فوق ماده چاپ نمودند که بهر یک از و کلا یک نسخه داده شود اینکه میفرمائید باشد دوسه روز تا متمم نظامنامه چاپ شده برسد خیلی صحیح است لکن بعضی از آقایان چون عجله دارند در کار کردن و تصور میکنند هر طور باشد باید کار کرد و حال آنکه اینکارها مربوط است بیگدیگر مخصوصاً بموصول باره مطالب پیرریوز چیزی عرض کردم باز هم تکرار می کنم کار کردن مجلس تصحیح لوایح قانونی است که از طرف وزارتخانه ها باید برسد و هنوز هم که وزراء معین نشده بودند انشاء الله بعد از تعیین وزراء در رسیدن لوایح قانونی مجلس شروع بکار خواهد کرد و میدانید لوایح قانونی تا یکدرجه مربوط است به پروگرام آنها و تا دیروز و پیرریوز کاپیته نبود تا پروگرامی باشد . عجالاً این نظامنامه حاضر است چنانچه صلاح بدانید قرائت شده و مشغول مذاکره شوید و الا بقرائت اکتفا فرموده ام شب امان نظری بشود و از برای مباحثه بماند از برای مجلس دیگر.

ققی زاده - فرمایشات مومن الملک را تا

یکدرجه تصدیق میکنم و میگویم همانطور که آنروز آنجا گفته شد نباید بحرف مردم کار کرد بلکه باید از روی قانون کار بکنیم اینرا باید دانست که مجلس برای کار است نه کار از برای مجلس کار برای مجلس نباید پیدا کرد ما برای دولت کار میکنیم هر وقت دولت با ما کار دارد اظهار میدارد و ما هم میآئیم اینجا مشغول میشویم و هر وقت کار ندارد می نشینیم در خانه های خودمان حالا همانطور که رئیس فرمودند صحیح است بعضی آقایان میگویند مجلس باید کار بکند بنده این اعتقاد را ندارم که آنها بحرف مردم وظایف خود را ترک بکنند مجلس برای این نیست که باردیبل فزون بفرستد یا حقوق بدهد همین طور که در میان کوچه ها و گلارا میگیرند میگویند در خصوص سمنان چه اقدامی کردند و بفلان جا فزون فرستادند یا خیر و حال آنکه کارهای مملکتی را جزاً و کلا دولت باید انجام بدهد مجلس یک چیزی است که دولت خودش درست میکند و میگردد در خانه ها که هر وقت لازم بشود خبر بکنند که بیایند و بنشینند و رای بدهند که فلان کار بشود یا خرید دیگر ما نباید از آنها سؤال کنیم چرا نمی آید پیر رسید شاید کاری نداشته باشند در این صورت بنده خیلی لازم میدانم چنانچه در نظامنامه سابق مانوشته شده است لوایح قانونی که باید پیش نهاد مجلس بشود اقلاد دو هفته قبل باید چاپ شده بین و کلا توزیع شود که موضوع بحث را قبل از وقت بدانند تا مطلب خام نشود و بخته تر و کاملتر از مجلس بیرون بیاید اینستکه خیال میکنم سه دفعه قرائت شود و بین هر قرائتی اقلاد پنجروز فاصله باشد ولی حالا یک چیزی که داریم که مطالعه لازم ندارد همه کس از و کلا مطالعه کرده و حاضرند برای رای دادن در چهار ماده قانون انتخابات است که همه کس خوانده دیگر نمیتوانند بفرمایند مطالعه نکرده ایم که در قانون اساسی نوشته شده

است و بملاحظاتی در انفصال و غیاب مجلس شورای ملی برخلاف آن عمل شد حالا خوب است در مجلس مطرح شده از مجلس بگذرد و تقدیم حضور آقای نایب السلطنه بشود که پس از صبح شدن صورت قانونیت باید .

حسنعلیخان - بنده تصدیق میکنم فرمایش آقای موتمن الملک را در اینکه مطالبیکه باید در مجلس موضوع مذاکرات بشود اقلاً بیست و چهار ساعت قبل از وقت بو کلا داده شود که وقت نظر کرده باشند و اینکه سه دفعه در مجلس خوانده شود صحیح است ولی این ترتیب هم در همین قانون که نوشته شده قید شده است ولی یک مسئله میخواستم عرض بکنم جهت اینکه نظامنامه امروز بمجلس آمده چیست عرض میکنم که پررور در اینجا از طرف هیئت رئیسه قرار شد چند کمسیون انتخاب بکنند و آنچه کمسیون هاراهم برای این لازم داشتند که امروز یا فردا هیئت وزراء بمجلس معرفی خواهند شد و آنساعتی که وزراء بمجلس آمدند شروع بکار مجلس خواهد شد و اگر باین ترتیب ما میخواهیم نظامنامه داخلی رایت هفته یا دو هفته عقب بیندازیم ممکن است در صورتی که یک قانون داشته باشیم بنده همچو تصور میکنم که نظام نامه سابق ما را مجلس نسخ کرده و کنار گذارده است و ابدأ بآن نظامنامه رفتار نمیشود پس یک هفته یا دو روز مجلس نمی تواند بی نظامنامه منعقد شود بدون اینکه ترتیب داخلی خودش را مرتب کند و آنروز عرض کردم که فوق العاده تا چهار پنج روز مجلس را صیحه منقذ نمایند و ترتیب داخلی خود را بدهیم چون این قانون راجع بتنظیمات مجلس است و راجع بقانون مملکتی نیست که لازم باشد در مجلس علمی عمومی بگذاریم در مجالس خصوصی موضوع بحث قرار می دهیم و اگر اینکار را بکنیم دیگر در جلسات عصر تعطیل نخواهد شد و باید موضوع بحث مجلس هم همیشه قبل از وقت معین باشد این فقط یک چند ماده است که چاپ شده و بیرون آمده حالا عرض میکنم اگر این نظامنامه را تصور می فرمائید تا یک هفته دیگر تمام میشود بنده گمان میکنم تمام نخواهد شد و این یک ماه بیشتر طول خواهد کشید و یک مدت زیادی لازم خواهد داشت و گمان هم نمیکنم این نظامنامه بزودی حاضر شود و اگر بنا شود تمام اینها یک مرتبه بمجلس بیاید باز هم مدت زیادی لازم خواهد داشت آن قوانینی که همیشه بمجلس می آید راجع بمملکت است یعنی قوانینی است که قانونی را بر می دارند و یک قانون دیگر بجای او میگذازند یا یک قانون تازه وضع میکنند پس اگر یک روز هم یا چند روز در آن قوانین تأخیر بشود یک ترتیبی مردم در دست دارند ولی مجلس ما نمیتواند بکلی بی قانون باشد و این قسمتی که الان ما حاضر کرده ایم و بمجلس داده شده است مخصوصاً بکسب خبلی هم این نظامنامه است که راجع بکمسیونها است و بنده تصور میکنم از فردا یا پس فردا که وزراء معرفی میشوند از همان روز چند کمسیون لازم خواهیم داشت که شروع بمذاکرات قانونی بکنیم و باید این جزاء نظامنامه از مجلس بگذرد تا رای بدهیم که کمسیونها تشکیل بشود و بترتیب نظامنامه قدیم نمی توانیم تشکیل بدهیم بجهت اینکه در نظامنامه میگوید مجلس باید از بین خودش کمسیونها را انتخاب کند و لسی در این نظامنامه ما تمام و کلارا قسمت کرده ایم بدو اثر و از

میان آن دو اثر باید کمسیونها انتخاب بشوند پس عقیده بنده اینست که صبحها یک چند روزی مجلس خوبست تشکیل بشود و این قانون را تصحیح نمایند .

حاجی محمد اسماعیل کاشف - مادام که این نظامنامه از مجلس نگذشته خوبست بهمان نظامنامه رفتار شود که یک نظامنامه در دست داشته باشیم و این نظامنامه جدید هم که نوشته شده ملاحظه بکنید و یک روز یا دو روز قبل از وقت مطالعه کنیم .

فاتح الملک - چون انتخاب کمسیونها لازم است و از روی نظامنامه سابق هم نمی توانیم رفتار کنیم باید همین نظامنامه از مجلس بزودی بگذرد و اگر میفرمائید بآن نظامنامه سابق رفتار شود تا این نظامنامه تمامش حاضر شده بمجلس بیاید و از مجلس بگذرد **متمین السلطنه** - بعضی از وکلا تمجیل در کار دارند در صورتیکه عجله باصحت کار مناسب نیست چون این چند فصل راجع بانتخاب کمسیونهاست و خیلی اهمیت دارد تشکیل این کمسیونها ممکن است که هیئت رئیسه مقرر بفرمایند فردا صبح یک جلسه خصوصی بشود و این بند فصل بگذرد فردا عصر کمسیونها انتخاب شود .

هرتضی قلیخان - این معلوم است که تمام مردم توجه بمجلس دارند که بهیئتند نظم مجلس ما چه قسم خواهد بود و اینو کلا که در مجلس نشسته اند کارها را از روی قانون درست خواهند کرد و بایدون رویه اقدام خواهند کرد و بنده عرض میکنم آنچه آقای موتمن الملک گفتند در نهایت صحت است و هیچ محل گفتگو نیست و قطعاً باید همانطور رفتار کرد اینکه یکماه طول میگویند میکشد اگر شخصی یکماه یک کار را طول بدهد و از روی ترتیب وصحت کار بکند بهتر است تا عجله بکند و کار از روی رویه نشود از بابت اینکه کمسیونها را از روی نظام نامه سابق انتخاب کنیم جوابش را آقای حسنعلیخان گفتند این مشر بر اینست که کمسیونها بعد از ده روز دیگر باید منفصل شده دوباره تشکیل شود یا اینرا باید قبول کرد یا نکرد اما جلسات خصوصی صبح را بنده معتقد هستم مگر در کارهای مخصوصی ولو قانون داخلی مجلس باشد باید در مجلس علمی قرائت شود و رای گرفته شود هیچ بنده معتقد بمجلس سری نیستم .

وکیل الرعایا - در ضمن مذاکرات یک اشاره شد که ما باید در خانه خودمان باشیم تا ما را در مجلس بفرمانند این یک چیزی است که در مملکت انگلیس ملحوظ میشود اما اینجا باید وکلان همیشه کار بکنند **رئیس** - از موضوع خارج است . **وکیل الرعایا** - میخواستم عرض کنم که مملکت ما آنقدر مجال ندارد که وکلا در خانه بنشینند .

(رئیس بتوسط ذک نطق او را قطع کرد) **وکیل الرعایا** - تعیین لواحقیکه بمجلس باید بیاید بعهده شخص رئیس است .

ناصر الاسلام - چند مرتبه گفته شده که نظامنامه داخلی نسخ شده است بنده هیچ تصور نمیکنم نسخ نظامنامه داخلی مجلس از چهاره است در صورتیکه آن نظامنامه از مجلس گذشته و بصورت همایونی موشح شده اینرا نمیتوانیم بگوئیم و عقیده بنده چون این نظامنامه طول دارد از مجلس بگذرد باید کمسیونها تشکیل شود تا آن نظامنامه از

مجلس بگذرد .

موتمن الملک - بنده میخواستم عرض سابق خود را تکرار کنم ولی مقصود عمل این است که ما اینجا نشسته ایم و غرضمان تأمینات و تنظیمات مملکت است اگر نتوانیم نظم مجلس را بدهیم چطور می توانیم یک مملکت را منظم نماییم اگر در قوانین بخواهیم مسامحه بکنیم و بدون مطالعه و ملاحظه بگذرانیم معلوم میشود از سایر لواحقیکه راجع بقوانین است تسامح خواهیم کرد اینکه میگویند این قانون سه مرتبه خوانده شود مرتبه اول باید تمام قرائت شود بدون اینکه مباحثه شود و در مرتبه ثانی باید ماده بماده بخوانند و مباحثه نمایند و در قرائت سوم رای بگیرند هیچ نمیتوان در یک چند ماده رای داد در صورتیکه سایر مواد را ندیده باشیم ولو راجع بکمسیون باشد .

لسان الحکماء - بنده میخواستم اول در این موضوع عرض کنم ولی مجبور شدم اولایک مطلبی که راجع بفرمایش آقای موتمن الملک بود عرض کنم که اینطور نیست بجهت اینکه در (رکمانها) همیشه افزوده میشود ممکن است همیشه تا پنج ماده از نظامنامه را رای داد و اینکه فرمودند هر فصل مؤخر اغلب مربوط بفصل مقدم است شاید منفصل باشد چنانچه در (رکمانهای) سال آتی اروپا وقتی ملاحظه نمایم اغلب با سال گذشته فرق دارد پس می توانیم مواد راجع بیک مطلب را در مجلس آورده رای بدهیم و در موقع ضرورت استثنا میکنیم و اینکه فرمودند سه مرتبه قرائت شود و بیست و چهار ساعت قبل از آمدن بمجلس بین وکلا توزیع شود صحیح است برای اینکه وکلا یک دوره ملاحظه نمایند و اذنانشان مسبوق باشد .

حاجی سید نصر الله - اعتقاد این شده است که مجلس عجاله در این موضوع بقدر لزوم صحبت کرد و اینرا هم باید دانست که از برای مجلس غذای غیر از این تهیه نشده است مطلب اینست که مشغله مجلس جز تصحیح قوانین نیست حالا باید رای داد که بعد از بیست و چهار ساعت باید قرائت شود یا همین روز قرائت شود .

آقای تقی زاده - مطلب همین است که آقا فرمودند باید زود رای گرفته شود ولی در انتهای مذاکرات بعضی اشتباهات میشود که باید رفع آنها را کرد که آن اشتباهات در اذهان جای گیر نشود بنده تصدیق میکنم تمام فرمایشات آقای موتمن الملک را که باید تا آخر خوانده شود مقصود ایشان این است که وقتیکه ماده پنجاهم را خواندیم و سه دفعه مذاکره کردیم باید مواد سابقه در نظرمان باشد مطلب دوم این بود که فوریت مجبور کرد ما را که این چند ماده راجع بانتخاب کمسیون را آوردیم کمسیون برای اینست که اگر از وزارتخانه ما یک چیزی برسد راجع بکمسیون خودش بشود هنوز وزارتخانه نداریم تا کمسیون راجع بآن وزارتخانه را لازم داشته باشیم و کمسیون فوریهم لازم نداریم اگر کمسیون فوری هم لازم داشتیم از روی همان نظامنامه چنانچه آقای ناصر الاسلام گفتند عمل می کردیم من هیچ فوریتی نمی بینم شاید بیست روز بگذرد و چیزی راجع نشود هر وقت کار پیدا شد آنوقت فوراً انتخاب میکنیم و چنانچه ناصر الاسلام گفت نظامنامه سابق نسخ نشده است آنوقت هم رای دادیم برای تغییر یک ماده اش و عمل کردیم بنده

اتحاد و اتفاق است و امیدواریم این وزراء هم بطوری که منظور و کلای مجلس باشد مساعی جمیله خودشان را بکار ببرند (وزراء رفتند)

ذکاء الملک - بعضی تلکرافات تبریک رسیده است قرائت میشود از تفلیس سردار همایون جنرال قونسول متضمن تبریکات اتباع ایران مقیمین تفلیس از کرمانشاهان داود خان کلهر از اصفهان - مرتضی قلی بختیاری از کرمانشاهان صفاعلی از مشهد اسمعیل قراچه داغی از قصر انجمن اخوت ایرانیان بغداد از تبریز اداره بلدیه از بم شیخ الاسلام انجمن ولایتی و عدوم اهالی از یزد انجمن ولایتی از کرکان انجمن ولایتی دهخوارقان .

حسنعلیخان - اگر کار مهمی نیست برویم در آن کمیسیون مشغول کار شویم .

رئیس - مجلس اختتام مییابد فردا چنانچه عرض کردم مجلس برای مذاکره پروگرام بدو از سه ساعت بغروب مانده خصوصی خواهد بود اگر چه فرصت مجلس علنی نخواهد شد و فردا وقت برای مذاکره علنی نخواهد بود بعد از آنکه در جلسات خصوصی مذاکره بعمل آمد آنوقت در مجلس علنی مذاکره با حضور وزراء یا بی حضور آنها هرطور اقتضا کند خواهد شد (پانزده دقیقه قبل از غروب مجلس ختم شد)

(۱) خلاصه جلسه ۱۳

مذاکرات مجلس شورای ملی

بتاریخ روز شنبه ۲۰ ذی القعدة ۱۳۲۷
مجلس یکساعت و بیست دقیقه قبل از غروب آفتاب تشکیل شد فائزین جناب معین الرعایا جناب حاج مصدق الممالک جناب مرتضی قلیخان هم بواسطه مرض عذر خواسته بودند معاضد الملک صورت مجلس روز پنجشنبه را قرائت نمود .

ذکاء الملک تته پروگرام وزرا را خواندند مذاکرات زیاد بعمل آمده نتایج ذیل مأخوذ شد :
اولا اینکه اشاره شده موقه مخارج استمراری دولت مطابق بودجه هائی خواهد بود که از اول دولت حالیه معمول و متداول شده است باید وزارت خارجه هم مثل سایر وزارتخانهها بطوریکه کمیسیون مالیه قرار داده اند عمل نمایند .

درخصوص مستشارها پس از مذاکرات لازم قرار شد که باید شرایط کثرت را قبل از اختتام بمجلس پیشنهاد نمایند و توضیح بدهند که چند نفر مستشار لازم و بچه مقدار حقوق واز کدام دولت جلب خواهند نمود درخصوص قواعد دستور العمل های عدلیه و تغییر اعضای آن باید از وزیر عدلیه توضیحات خواسته شود .

درخصوص خانم پروگرام که مینویسد سمی واهتمام در اجرای قانون اساسی خواهند نمود عبارت را باید تصحیح نمایند .

دیگر اینکه مینویسند تا نگذشتن فروع قوانین اساسی پاره از مواد آن قابل اجرا نخواهد بود باید قید نمایند که ما متمهیدیم قوانین فرعی را هر چه زود تر بمجلس شورای ملی بفرستیم و آن عبارت قابل اجرا اصلاح شود .

بعد از طرف نایب رئیس اظهار شد که فردا جلسه علنی با حضور وزراء منعقد خواهد شد هر کس ازو کلاء محترم که میخواهند راجع پروگرام وزراء نطقی بکنند ویا توضیحاتی بخواهند خوب است قبل

(۱) متاسفانه صورت جلسات دهم و یازدهم در بایگانی موجود نیست .

جلسه نهم

مذاکرات روز سه شنبه شانزدهم

شهر ذی القعدة الحرام ۱۳۲۷

دارالشورای ملی

(بدوا در دو ساعت و یک ربع بغروب مانده بمجلس سری تشکیل شده و در سه ربع بغروب مانده علنی شد کابینه وزراء برای معرفی بمجلس تشریف آوردند و معاضد الملک خلاصه مذاکرات جلسه قبل را قرائت کرد .)

مقیم السلطنه - خوب است مقرر فرمائید در صورت مجلس اسامی تمام اشخاص را که نطق کرده اند بنویسند یا اگر نمی نویسند هیچ بنویسند

حسنعلی خان - بنده این لفظ علنی را زیاد میدانم در صورت مجلس زیرا که صورت مجلس مختص بمجلس علنی است .

رئیس - در این موقع که مملکت محتاج بمراقبت تامه است حقیقه تشکیل نیافتن کابینه وزراء در این چند روز بس موجب انتظار و نگرانی بود اینست که کابینه بریاست آقای سپهبد اعظم تشکیل یافته و تشریف آوردند معرفی وزراء و ارائه پروگرام خودشان را بفرمایند عرض میکنم دو سه نفر از وزراء عظام که اینجا تشریف دارند جزء و کلا بودند یا اینکه خودشان نهایت میل راداشتند که در جزء و کلای محترم مشغول خدمات ملت باشند اما چون مشکلاتی برای تشکیل کابینه پیش آمده بود اینست که لابد مجلس موافقت نمود با میل رئیس الوزراء و صرف نظر کرد یعنی راضی شد تا اینکه آن سه نفر که وجودشان در مجلس شورای ملی خیلی مغتنم بود در حقیقت محض موافقت با میل رئیس الوزراء حاضر شد که آنها از وکالت استعفا دادند و حالا جزء وزراء محسوب میشوند و مشغول کار خواهند بود اگر چه هیچ تفاوتی ندارد یعنی مقصود بالا صاله خدمت ملت و مملکت است و فرقی ندارد و امیدواریم این سه نفر که از اشخاص درجه اول مملکت هستند خدماتی که باید در وزارتخانه خودشان بعمل بیاورند .

آقای رئیس الوزراء - کابینه وزراء است که بمجلس آمده اند جناب سردار احمد وزیر داخله جناب مشیر الدوله وزیر عدلیه جناب صنیع الدوله وزیر معارف و علوم جناب وثوق الدوله وزیر مالیه جناب سردار منصور وزیر پست و تلگراف جناب علاء السلطنه وزیر امور خارجه این هم پروگرام کابینه وزراء است که جناب وثوق الدوله قرائت مینمایند (در اینوقت پروگرام را آقای وثوق الدوله قرائت کردند)

رئیس - امروز در ماده این پروگرام مذاکره و مباحثه نمیشود چون باید مطالعه بشود آنوقت دقت و مذاکره بشود چاپ شده و بین وکلای محترم توزیع میشود ولی یک چیز که در این پروگرام دیده میشود این است که برخلاف پروگرامهایی است که سابق بمجلس می آمد تقریباتا کالیفی پیشنهاد میکنند که راجع است باساس مملکت و ترتیبات ترقی رایشهاد میکنند برخلاف سابق کابینه جدید اصلاحات و تدارک و ترقی و تنظیم مملکت و مصالح لازمه را حاضر خواهند کرد و در ترویج معارف مساعی لازمه را مبذول خواهند کرد .

رئیس الوزراء - معلوم است این هیئت هیئت

عرض میکنم وقتی کارنداریم مجلس هم لازم نداریم بلکه میگویم کار که نباشد این آمدن و نشستن و این طور حرفها را طولانی زدن ضررش بیشتر است از آنکه در خانه بنشینیم و کار نکنیم و آنروز بیاییم که کار حاضر شده داشته و مطالعه هم کرده باشیم

وکیل التجار - من میخواستم عرض کنم که نظامنامه داخلی آنقدر وقت برای قرائتش لازم نیست بعضی لوایح قانونی مفصل راجع بمملکت وقت خیلی میخواهد برای مذاکره و ملاحظه و گذشتن از آن اینقدر مباحثه در این مسئله لازم نیست ما اگر کمیسیون لازم داریم میتوانیم در کارهای لازمه کمیسیون تشکیل بدهیم هر ساعت لازم است مشغول بشویم و اینها هم هر وقت حاضر شدند مراجعه میکنیم و آنوقت در حق اورای میدهیم و نباید تا تمام حاضر نشود خوانده شود خلاصه اینست که این را حالا باید خواند و باید قرائت اول قرارداد یا اینکه بگوئیم هر قدر بیرون آمد بعد از ۲۴ ساعت مطرح قرار دهیم

رئیس - عجاله خواندن امروز اهمیتی ندارد بعضی از آقایان میگویند وقتی میتوانیم در نظامنامه ملاحظه کنیم که تمام نظامنامه نوشته شده باشد حالا هر کس رای دارد در اینباب اظهار بدارد و بایستد (غالب اهل مجلس بواسطه ایستادن رای خود را اظهار داشتند)

میرزا اسمعیل نوپوری - بنده عرض می کنم باید باورقه رای گرفت

رئیس - چهار ماده از قانون اساسی مربوطه بانتخابات است یکی آنستکه وقتی شصت و دو نفر از وکلای تهران حاضر شدند مجلس افتتاح شده و شروع در مطالب میکنند یکی هم مسئله انتخاب طبقات است که در آن دوره هم برضد همین ترتیب شکایات زیاد از ولایات رسیده بود که چرا تهران که دارای مثلا چهار صد هزار جمعیت است باید دارای شصت نفر وکیل باشد و آذربایجان که دارای سه کرور جمعیت است دوازده نفر وکیل باید داشته باشد یا خراسان که دارای فلان هزار جمعیت است ۱۲ نفر وکیل داشته باشد و در آن موقع که قرار تجدید انتخابات شد چون در اغلب ممالک اغتشاش بود یا گرفتاریهای دیگر داشتند نمی توانستند در این باب متفقاً رای بدهند این بود که از تمام ولایات در این باب وکالت مطلقه بانجمن ایالتی آذربایجان داده شد که با مرکز و هیئتی که در اینجا مشغول مذاکره بودند مذاکرات نمایند و هر قسم قرار دادند معمول شود انجمن ایالتی آذربایجان هم در اینجامذاکرات زیاد با مرکز کرد و قراری داد که در آنوقت غیر از آن ترتیب ممکن نبود حالا لازم است که آن قرار داد و مواد بمجلس بیاید و در اینباب اخذ رای بشود و چون در همان موقع هم قرار شد هر چه قرار دادند و عمل کردند موقتی باشد تا افتتاح مجلس و اینکه آقای تقی زاده اشاره فرمودند راجع بهمان است حالا خوبست آقایان مراجعه بکنند که حاضر باشند تا در مجلس آتی مطرح شود (در این موقع رئیس حرکت کرد و مجلس یک ربع قبل از غروب ختم شد)